

**Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Асоціація університетів України
Одеська обласна державна адміністрація
Одеська міська рада
Одеський обласний інститут удосконалення вчителів
Освітньо-культурний центр «Інститут Конфуція»**

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

МАТЕРІАЛИ

ІІІ МІЖНАРОДНОГО КОНГРЕСУ

**«ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ ПРОСТОРІ»**

18-21 травня 2017 року

Місце проведення:

**Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
(м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26)**

**Одеса
2017**

СИМПОЗИУМ «СУЧАСНІ ВИМІРИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ»

ТОЛЕРАНТНІСТЬ У ОСОБИСТІСНОМУ ВИМІРІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Бабчук О. Г.

Університет Ушинського, Україна

Українське суспільство переживає зазначені трансформаційні процеси, висувачи певні вимоги до особистості, її властивостей, що допомагають людині бути стійкою в умовах стрімких змін оточуючого середовища. Тому в психологічній науці та практиці актуальною стає потреба в різнобічному осмисленні толерантності як феномена прийняття та розуміння навколишнього середовища.

У результаті теоретико-методологічного аналізу (О. Г. Асмолов, Ф. Ю. Василюк, О. А. Грива, І. Б. Гріншпун, Л. М. Дробіжева, Р. Друа, Є. Ю. Клепцова, Г. У. Солдатова; Ж. Бастит, Г. Дж. Далкаурт, Г. Олпорт та ін.) встановлено, що толерантність є властивістю особистості, яка проявляється у здатності розуміння, прийняття «іншого» із визнанням його прав на власну позицію, думку, індивідуальність, у готовності активно взаємодіяти зі світом у позитивному напрямку.

Метою даного повідомлення є виклад результатів емпіричного дослідження психологічних особливостей осіб, майбутніх фахівців, із різним рівнем толерантності. Основою для складання психологічних портретів цих осіб виступила факторна модель особистості за Р. Кеттелом.

Для діагностики толерантності був використаний спеціально розроблений «Тест-опитувальник якісних показників толерантності» (О. П. Саннікова, О. Г. Бабчук) [2]; для вивчення психологічних особливостей особистості із різним типом толерантності – «16-факторний особистісний опитувальник» (Р. Кеттел) [1].

На підставі результатів кореляційного аналізу було здійснено якісний аналіз, який дозволяє групувати досліджуваних за певною ознакою і вивчати їх психологічні особливості [3]. За допомогою методу «асів» були виявлені особи з високим (загальний показник толерантності в діапазоні від 75 до 100 центилей) і низьким рівнем (від 0 до 25 центилей) толерантності: група ЗПТ⁺ – 53 особи та група ЗПТ⁻ – 49 осіб.

Особам з високим рівнем толерантності притаманні емоційна стабільність, соціальна сміливість, довірливість, спокій, самовпевненість, високий самоконтроль, вольові якості, низька емоційна напруженість, нефрустрованість. Наступною, властивою для толерантних осіб, якістю є відсутність схильності до почуття провини, що поєднується із такими якостями як впевненість у собі (або самовпевненість), спокій, благодушність, веселість, життєрадісність, безпечність, відсутність боязкості, енергійність. Особистості із такими якостями не схильні до фрустрації, що з одного боку, може супроводжуватися такими негативними явищами як низька мотивація, зайва задоволеність, із іншого – знов-таки спокій, розслабленість, незворушність. Можна зробити припущення, що такі особи будуть менш схильними до стресу, пов'язаному із соціальними контактами.

Помірна вираженість вторинного фактора екстраверсії у факторній структурі їх особистості, свідчить про наявність у них душевної теплоти, сміливості. Це досить цікаво, оскільки толерантні особистості дійсно налаштовані на активну взаємодію з іншими людьми, на співдружність і співпрацю, але самі собою є незалежними, досить самодостатніми натурами, які не визнають авторитаризму в соціальній взаємодії, а підтримують вільні демократичні відносини. Отже, саме така вираженість первинних факторів, які виражають екстраверсію толерантних осіб, відповідає їх характерним ознакам.

Осіб із низьким рівнем толерантності характеризує як високо нормативних, моральних, врівноважених, відповідальних. У таких осіб сильний характер, вони гідні довіри, мають почуття обов'язку, дотримуються стандартів і правил (особливо моральної сфери життя). До того ж їм притаманні наполегливість у досягненні мети, точність, ділова спрямованість. Це совісні люди, але вони дуже зарегульовані, і не можуть відступати від правил і стандартів, навіть коли це є більш доцільним для них і оточуючих. Вони часто зациклені на певному порядку речей і ні на йоту не відступають від нього. У нашій вибірці толерантні особи виявили середню, помірну вираженість цього фактору. Дуже низькі значення за ним свідчать про наявність у особистості досить багатої кількості негативних явищ. Але високі значення вказують на «ригідність», що є наслідком сильної прихильності порядку, віддавання данини не людям, насамперед, а принципам. Ми вважаємо, що

отримані дані узгоджуються з фактами про те, що саме інтолерантні люди жорстко дотримуються порядку і не терплять будь-якої невизначеності. Порядок, правила, стандарти – все це захищає їх від неструктурованості, невизначеності, нечіткості життя.

Із зазначених первинних факторів найбільш виділяються низька чутливість і практичність. Перше виражається в товстошкірості, розсудливості, реалістичності, як вже зазначалося, може виражатися в жорстокості. Такі особи не схильні до сентиментальності, самовпевнені, відповідальні, можуть бути суворими, цинічними, черствими у відносинах. Їх практичність пов'язана із відсутністю вірити ілюзіям, що, в свою чергу, поєднується з обмеженістю уяви і фантазії, виражається в приземленості принципів і прагнень, жорсткому дотримуванні загальноприйнятих норм. Вони здатні швидко вирішувати практичні питання, надійні, чесні, сумлінні, мають міцний характер.

Отже, толерантність розглядається нами як стійка властивість особистості майбутнього фахівця, що проявляється в здатності до розуміння та прийняття іншої людини, її позиції до соціальних та релігійних поглядів, у готовності до активної взаємодії зі світом у позитивному напрямку, заснованої на стійкості до різноманітних впливів (загрози, невизначеності, новизни тощо) та усвідомлення принципу взаємності. Толерантність в певній мірі впливає на ефективність діяльності і служить одним з критеріїв професійної діяльності майбутнього фахівця. Таким чином, замовлення суспільства висуває нові вимоги до фахівця, який, окрім високих професійних якостей, повинен володіти і такою якістю як толерантність.

Література

1. Рукавишников А.А. Факторный личностный опросник Р. Кэттелла. Руководство по использованию / А.А Рукавишников, М.В Соколова. – Санкт-Петербург, 1995. – 89 с.
2. Саннікова О.П. Досвід діагностики толерантності: результати апробації оригінальної методики / О.П. Саннікова, О.Г. Бабчук // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. пр. Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – Т. 2. – С. 68-73.
3. Саннікова О.П. Феноменология личности: Избранные психологические труды / Ольга Павловна Саннікова. – Одесса: СМІЛ, 2003. – 256 с.

ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ У СПІВВІДНОШЕННІ З СОЦІАЛЬНИМ ІНТЕЛЕКТОМ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІВ

Бедан В. Б.

Університет Ушинського, Україна

Самотність – одна зі складних психологічних проблем, з якою стикається кожна людина, вплив якої посилюється в кризові періоди розвитку особистості і її життя в суспільстві. Одним з таких періодів є юнацький вік. Період навчання у ВНЗ пов'язаний з професійними, особистісними і соціальними досягненнями. В той же час, це період, коли молода людина переживає кризу адаптації до нових умов існування, кризу навчальної діяльності та професійного вибору, екзистенційну кризу, пов'язану з нестабільністю сьогодення і невизначеністю майбутнього. Все це створює передумови виникнення переживання самотності у представників юнацького віку.

Аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури показує, що більшість дослідників [3; 6] розглядають самотність переважно як негативне переживання, що виникає в результаті незадоволення потреб в спілкуванні і розумінні значимими людьми та пов'язане з втратою зв'язків з колективом, сім'єю, суспільством, що супроводжується поганим настроєм і тяжкими емоційними переживаннями. З точки зору Р. В. Шгівалеєвої [7] переживання самотності в юнацькому віці проявляється у відстороненості і відчуженості від оточуючих людей, що може бути наслідком як реальної відсутності кола спілкування і значущих зв'язків так і відчуттям незадоволеності своїми існуючими соціальними контактами.

У даному дослідженні самотність розглядається як переживання, котре характеризується комплексним і гострим відчуттям, пригніченим настроєм, психологічною відчуженістю, емоційною ізоляцією, острахом наслідків самотнього способу життя, обтяжливим відчуттям розриву з оточуючими.

Слід зазначити, що людина, зазвичай, використовує цілий ряд поведінкових характеристик для ідентифікації самотності, включаючи низький рівень соціальних контактів, припинення чи розрив сталих зв'язків, або ж незадовільні зразки соціальної взаємодії, тобто комплекс характеристик, що складають соціальний інтелект.

Соціальний інтелект є відносно новим поняттям в психології. В сучасній психологічній дослідженні М. І. Бобнева [1], В. М. Куніциної [2], В. О. Лабунської [4], Є. С. Михайлової [5] соціальний інтелект розглядається як особлива здатність людини, яка формується в процесі її діяльності в